

Polona Vilar

Proaktivna splošna knjižnica,
bralna pismenost in bralna kultura

Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo

Polona Vilar

Republika Slovenija
Nacionalni svet za knjižnično dejavnost

Maistrova ulica 10
1000 Ljubljana
telefon: 01 369 5964
telefaks: 01 369 5901
e-pošta: nskd.mk@gov.si

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)

Ljubljana, 15. 3. 2018

Proaktiven?

próaktíven -vna -o prid.(ô-î)

ki deluje, ravna spodbudno in odgovorno glede na razpoložljive možnosti: proaktiven pristop; proaktivna metoda; proaktivno delovanje (SSKJ)

Torej ne ...

<https://www.stufftheydontwantyoutoknow.com/about.htm>

Proaktiven?

Če nekoga opišemo s pridevnikom *proaktiven*, je bolj napreden kot »le« aktivne (delujoče, dejavne) osebe, saj **predvideva nadaljnje delovanje, daje predloge in je korak pred drugimi**; s pridevnikom *proaktiven* opišemo nekoga, ki **ne čaka, da se stvari kar zgodijo, temveč je aktiven v smislu pričakovanja morebitnih težav, zahtev ali sprememb.**

Jezikovna svetovalnica SAZU, februar 2018

<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/2757/razlaga-pridevnika-proaktiven>

Proaktivna knjižnica?

B. Podbrežnik Vukmir, 2018

http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/predstavitev_podbreznik2018.pdf

- Proaktivna knjižnica ponuja rešitve, preden jih kdo zahteva.
- Povzroča premike in ne čaka v coni ugodja.
- Proaktivnost je načrtno in ciljno delovanje knjižnice glede na ugotovljene potrebe ki vključuje vrednotenje rezultatov (Strokovna priporočila in standardi, 9).
- Proaktivna naravnost pomeni, da knjižnica ugotavlja in predvideva potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti (Strokovna priporočila in standardi, 3).

„Proaktivna naravnost pomeni, da ...

- Knjižnica **ugotavlja in predvideva potrebe prebivalcev** v lokalni skupnosti. Svoj program načrtuje v dialogu z lokalno skupnostjo in njenimi prebivalci **glede na potrebe okolja in razpoložljive zmožnosti knjižnice**.
- Program knjižnične javne službe **gradi na motivaciji, promociji, vzgoji in usposabljanju za različne vrste pismenosti**.
- Upravljanje knjižnice je **usmerjeno k dvigu kakovosti knjižničnih storitev in vpetosti knjižnice v okolje ter temelji na strokovni avtonomiji in odgovornosti**.
- Knjižnica se z načrtovanimi rezultati delovanja **usmerja k razvoju lokalnega okolja in posameznika, svoje dosežke vrednoti s sodobnimi metodami in jih prikazuje na aktualne načine ter se odziva s potrebnimi spremembami v poslovanju**.
- **Temelj za proaktivnost splošne knjižnice predstavljajo knjižnične vloge.**
(Priporočila in smernice ..., 2018, str. 3-4)

Klasična / proaktivna knjižnica

A. Zdravje,
2018

www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/predstavitvev_zdravje2018.pdf

Identiteta
knjižnice in
profesije

Odgovornost
Avtonomija

Klasična knjižnica/proaktivna knjižnica: kaj to pomeni v praksi – primeri:

- malo prisotna v medijih / zelo prisotna v medijih (dejavnosti, dogodki ...);
- pozornost usmerjena na knjižnično zbirko / pozornost usmerjena na uporabnika, potrebe
- uporabniki prihajajo v knjižnico / knjižnica prihaja k uporabnikom (vrtci, šole)
- priporočila in nasveti strokovnjakov / nasveti in predlogi sodelavcev;
- knjižnična zbirka v središču / potrebe in zadovoljstvo uporabnikov so najpomembnejši;
- zbiranje in predstavitev podatkov / izobraževanje in uporabniki pomembni
- ključni kazalci uspešnosti sta obisk in izposoja / pozornost je usmerjena na vpliv in na ciljne skupine
- knjižnični sistem je najpomembnejši/ključen je odnos do obiskovalcev in uporabnikov in upravljanje (menedžment) knjižnice za obiskovalce in uporabnike.

Bralna pismenost / bralna kultura in knjižnice

Kaj že vemo?

- CRP „Kulturni in sistemski dejavniki BP in BK“, 2016
  - Ozadje: Prepletenost izobraževalnega in knjižničnega področja, širši družbeni kontekst bralne pismenosti in bralne kulture.
  - Vsebina/namen:
    - Proučitev **izobraževalnih in knjižničnih sistemov** v *izbranih državah* in primerjava s Slovenijo
    - Predlogi, kako (metodološko) ugotavljati **vpliv knjižnične dejavnosti na bralno pismenost in bralno kulturo**
    - **Priporočila za dvig bralne pismenosti in bralne kulture**
- Analiza stanja splošnih knjižnic glede na predhodne standarde (<https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/raziskava-doseganje-standardov-splosne-knjiznice-2005-2017.pdf>)
  - Podlaga za nova priporočila in smernice
  - Glavne ugotovitve: napredek, razlike med knjižnicami, razlike v doseganju področij standardov

Projekt – poudarki

- Pomen

- zgodnjega opismenjevanja
- izenačevanja možnosti
- družbene vloge in podobe branja, učenja, znanja

*Vloga in
naloge
knjižnic*

- Nekaterе nacionalne naloge

- Nacionalna strategija spodbujanja BP in BK
- Oblikovanje kompetenčnih modelov za BP in BK

Ključni dejavniki, ki vplivajo na bralne kompetence majhnih otrok – IFLA

- **spodbude** staršev/odraslih in njihova zainteresiranost za branje otroku;
- **model** staršev/odraslih, ki berejo;
- **izpostavljenost** otroka gradivu za branje.

http://dskatla.ms3.si/wp-content/uploads/2015/01/branje_50

http://www.pomurec.com/data/galerija/15/11/bcf96a4141182ac944e86e450e0ac7766b3ec73c/2144767329521414410747DSC_0131.jpg

<http://www.mancak.com/08/zenske-ki-pisemo>

<https://previews.123rf.com/images/funfunphoto/funfunphoto1808/funfunphoto180800034/106561600-the-professor-librarian-sitting-on-stairs-for-searching-knowledge-reading-book-in-the-library-.jpg>

<http://www.varuska-ziva.si/wp-content/uploads/2014/08/DSC07244-300x225.jpg>

<http://weheartit.com/entry/21340080>

Vloga knjižnic in knjižničarjev v vseh treh dejavnostih

- Zagotavljanje gradiva – različna področja, tematike, formati.
- Storitve za dojenčke, otroke in starše ter druge odrasle.
- Informiranje in poučevanje staršev in drugih odraslih.

<https://www.dreamstime.com/stock-illustration-creative-concept-education-vector-illustration-boy-school-icons-symbols-head-back-to->

<https://www.kjuc.si/wp-content/uploads/2015/06/Cerknica-prireditveni-prostor.jpg>

http://www.knjiznica-medvode.si/data-si/image/IMG_8458.JPG

<https://www.kjuc.si/wp-content/uploads/2015/06/Cerknica-7.jpg>

http://www.mklj.si/media/k2/items/cache/cc947675ce0ac0c98617f27425843c35_S.jpg

Pri kulturnih dejavnikih bralne pismenosti velja torej spodbujati:

- Pozitivno družbeno klimo, ki **branje spoštuje in ga neguje**
- Otrokovo **obkroženost z bralnim gradivom** (v vrtcu oz. šoli, knjižnici in v domačem okolju)
- **Vlogo knjižnice** (ne samo kot prostora izposoje gradiva, temveč tudi dejavnosti za mlade bralce ter vse, ki se z njimi ukvarjajo)
- **Glasno branje** otrokom (ker je otrok še poslušalec in ne samostojni bralec)
- **Družinsko branje**
- **Odraslega, ki je bralni zgled** (vzgojitelji, učitelji, knjižničarji, starši)
- **Stik z raznolikim bralnim gradivom** (leposlovjem in informativno literaturo), da bi razvil zavedanje o pomenu branja na vseh predmetnih področjih; pomembna dimenzija multimodalne pismenosti (vključuje jezikovni in vizualni kod izražanja, interakcijo)

Za knjižnice:

- Krepitev
  - **promocije branja**
  - **partnerstev / sodelovanja splošnih in šolskih knjižnic**
  - **pridobivanja neuporabnikov** – večja usmerjenost na brezposelne, ranljive skupine prebivalcev, starše predšolskih otrok, fante, mladostnike, ...
  - **splošnih pogojev delovanja knjižnic**
  - **raziskovalne dejavnosti** na področju BP/IP ter BK
- Razvoj oziroma uvajanje bolj **raznovrstnih (in ciljnih) oblik dejavnosti**
- **Usposabljanje knjižničarjev**
- **Vrednotenje kakovosti in uspešnosti delovanja knjižnic**
- Dvig ugleda **knjižničarske profesije**

Model proaktivne splošne knjižnice – za bralno pismenost in bralno kulturo

- seznanjenost z opredelitvami BP in BK
- razumevanje načelne vloge in pomena knjižnice v razvoju BP in BK
- razumevanje možnosti, ki jih ima konkretna knjižnica za izvajanje te vloge
- odnos konkretne knjižnice do uresničljivosti vloge knjižnice

- poznavanje okolja
- strateško načrtovanje delovanja knjižnice
- mreža, pokritost, dostopnost
- knjižnična zbirka (nabavna politika, ...)
- storitve
  - kompetentni knjižničarji, izvajalci
    - prostor in oprema
    - tehnologija

- vrednotenje izvajanja stalnih storitev
- vrednotenje izvajanja občasnih storitev
- vrednotenje usposobljenosti kadra/izvajalcev
- merjenje zadovoljstva uporabnikov
- povezava vrednotenja z načrtovanjem

- promocija
- pridobivanje neuporabnikov
- sodelovanje z drugimi deležniki glede pridobivanja uporabnikov, izvajanja storitev, ...
- ciljna, aktivna usmerjenost v identificirane uporabniške skupine
- ciljno izvajanje storitev (ciljna okolja, ciljne uporabniške skupine, ciljni projekti)
- dejavnosti, delno povezane z BP/BK
- prilagajanje (delno) ponudbe razmeram/trenutni situaciji/spremembam v okolju
- stalne in občasne storitve

Ključni poudarki iz raziskave splošnih knjižnic

2. Organizacijski dejavniki

+ osebje (lastna zavzetost), zbirka, prostor, ciljne dejavnosti, pozornost na okolje/potrebe uporabnikov, ugled knjižnice, sodelovanje

– financiranje, prostori, osebje, podoba branja, nizka prioriteta tega poslanstva, slaba podpora medijev, slaba odzivnost okolja, težko dosegljive potencialne skupine uporabnikov, (pre)malo možnosti za izboljšanje stanja, izmenjave dobrih praks, povezovanja

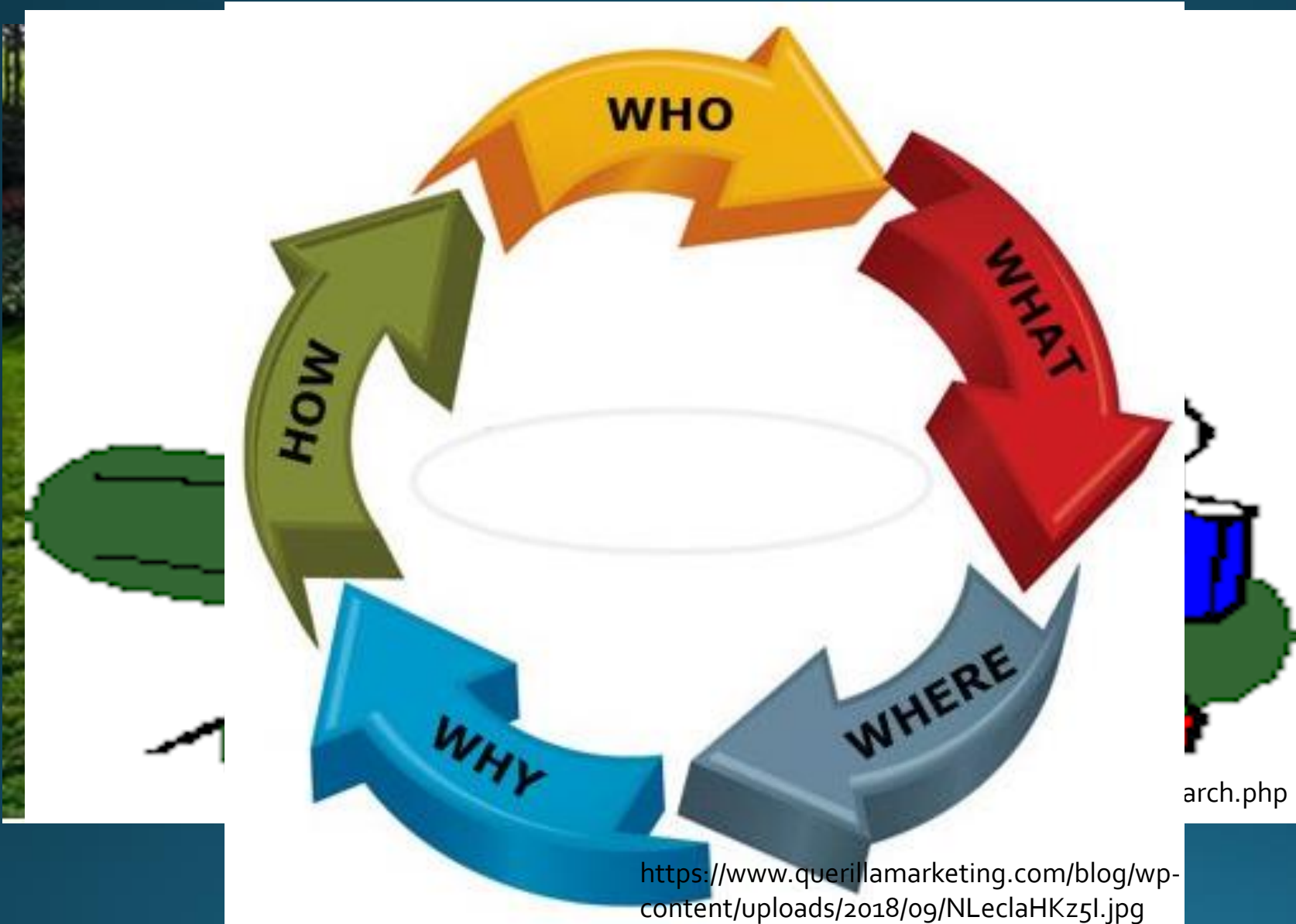
Ključni poudarki iz raziskave splošnih knjižnic

4. Vrednotenje

- Delovanje knjižnic nedvomno ima vpliv na BP/BK, a ga težko konkretizirajo oziroma dokazujejo
- Vrednotenje jim je pomembno, a ga izvajajo malo („vrednotenje ni ključni element delovanja“), redko utemeljujejo spremembe delovanja z ugotovitvami vrednotenja.
- Večinoma se načrtno odzivajo na spremembe v lokalnem okolju, a pri uvajanju novosti pogosto ne oblikujejo konkretnih ciljev, če da, jih malo spremljajo in vrednotijo

Smernice in knjižnične vloge

- „Temelj za proaktivnost splošne knjižnice predstavljajo **knjižnične vloge.**“ (str. 4)
- Knjižnica izbere – oblikuje **prioritete** glede na **značilnosti/potrebe okolja**

3	Knjižnične vloge: program proaktivne knjižnice v lokalnem okolju	29
3.1	Knjižnična vloga	29
3.2	Elementi opisa knjižničnih vlog	30
3.3	Knjižnična vloga in strateško načrtovanje	31
3.4	Opisi knjižničnih vlog	32
3.4.1	Knjižnična vloga: Razvoj predbralne pismenosti	32
3.4.2	Knjižnična vloga: Bralna kultura in bralna pismenost otrok	34
3.4.3	Knjižnična vloga: Bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov	37
3.4.4	Knjižnična vloga: Bralna kultura in bralna pismenost odraslih	39
3.4.5	Knjižnična vloga: Pridobivanje znanja	42

Elementi knjižnične vloge

- Namen
- Opis
- Pridobitev (korist) za posameznika, lokalno skupnost, družbo in državo
- Ciljne skupine
- Pravice uporabnikov
- Možni kazalci uspešnosti
  - Rezultati dela
  - Uporabniki
  - Percepcija uporabnikov
  - Vpliv na uporabnike
- Možne oblike dela
- Pravila poslovanja
- Knjižnično osebje in kompetenčni model
- Knjižnična zbirka
  - Opredelitev
  - Posebnosti pri oblikovanju knjižnične zbirke
  - Ureditev knjižničnega gradiva
- Prostor in oprema knjižnice
- Spletno mesto in druge elektronske storitve knjižnice
- Potencialni partnerji in načini sodelovanja

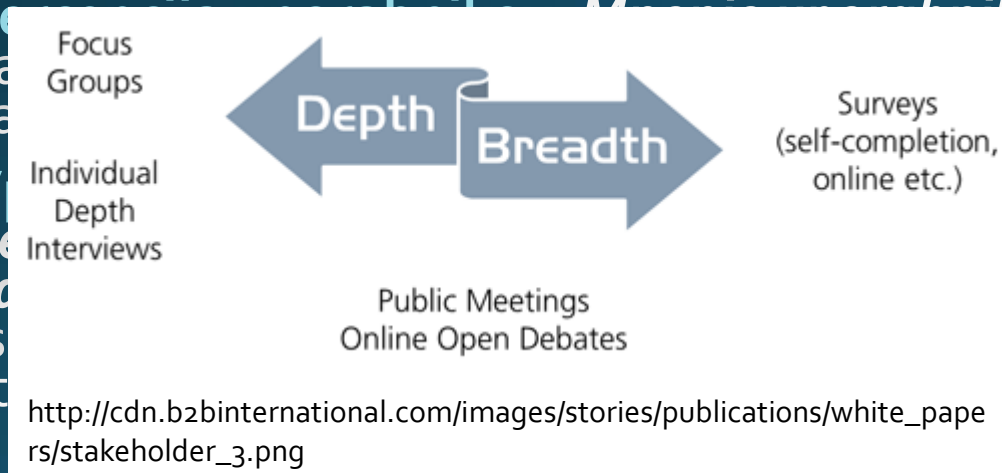
Kazalci uspešnosti

Kvantitativni – „statistika“

- **Rezultati dela.** *Opravljeno / vloženo delo*, običajno glede na enoto štetja – transakcijo (izposoja, odgovor na vprašanje, udeležba, ...)
- **Uporabniki.** *Število vključenih oseb / uporabnikov.* (vsaka *uporaba* (npr. obisk) ali pa posamezne *osebe* (npr. člani)).

Kvalitativni – „opisni“, „mehki“

- **Podobni kazalci uspešnosti: Metodologija o**
- **Vrednotenje**

Dobro znano
Delno tudi
obvezno oz. redno

Stalno
povečevanje,
rast?

Povezava z
oblikovanimi
CILJI knjižnice

cilji
↕
potrebe okolja

Metode: anketa,
intervju, fokusna
skupina,...

Periodično
načrtovanje,
izvajanje, analiza

Vpliv knjižnice na bralno pismenost in bralno kulturo?

Libr

Librar
deliv

	 Early years	 Active learners	 Active citizens	 Active ageing
Users need	<ul style="list-style-type: none"> • Reading • Digital literacy • Family activities • Life skills 	<ul style="list-style-type: none"> • Study space • Connectivity • Careers • Information 	<ul style="list-style-type: none"> • Community • Business support • Family activities • Learning • Health & wellbeing 	<ul style="list-style-type: none"> • Reading • Digital literacy • Family activities • Health & wellbeing • Social activities
Libraries deliver	<ul style="list-style-type: none"> • Bookstart • Rhymetime • Summer Reading Challenge • Code clubs • Volunteering 	<ul style="list-style-type: none"> • Free Wi-Fi & computers • Free study space • Books & e-resources • Homework clubs • Social spaces • Reading Ahead & Quick Reads 	<ul style="list-style-type: none"> • Free Wi-Fi & computers • Local information • Business & IP Centres • Books & e-resources • Job clubs • Health advice 	<ul style="list-style-type: none"> • Free Wi-Fi & computers • Health information • Books & e-resources • Events & activities • Social spaces • Home library service

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/50978/library-users-upload.png

 Digital literacy
26 million hours of internet access provided in 2014-15

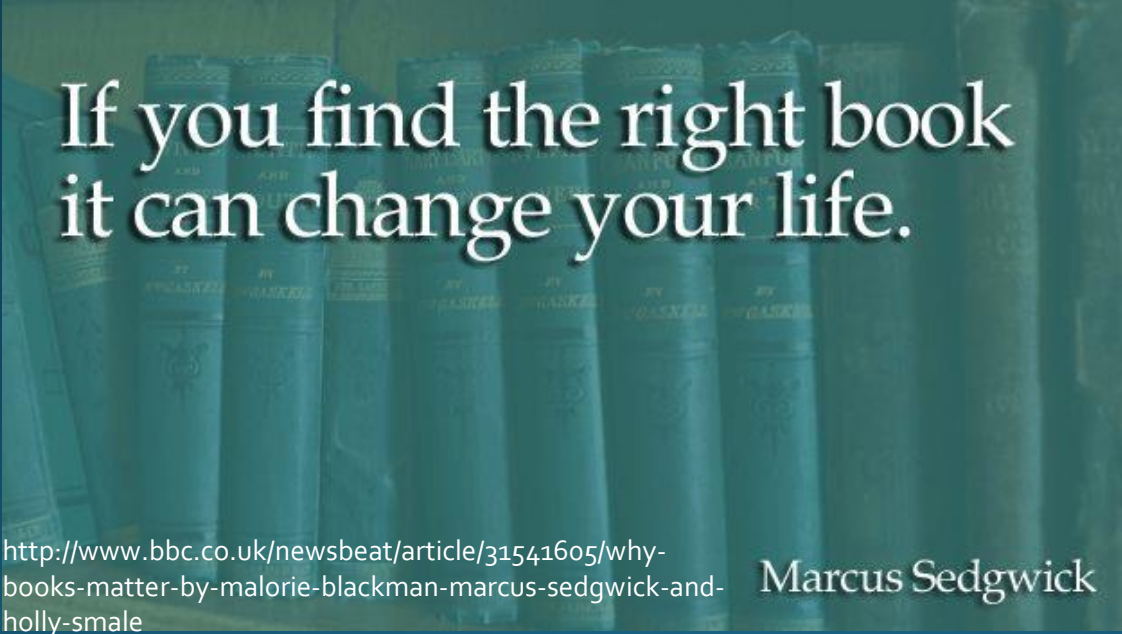
 Learning
10 million academic journal articles provided free across UK

£38 million in added value to UK economy in 2013-15 by Enterprising Libraries
£6.6 million invested in 141 projects through Grants for the Arts Libraries Fund since 2013

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/50982/strategy-template-v4-heart_-_upload.png

Marib https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/51036/libraries-deliver-v8_upload.png

Hvala za pozornost.

If you find the right book
it can change your life.

<http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/31541605/why-books-matter-by-malorie-blackman-marcus-sedgwick-and-holly-smale>

Marcus Sedgwick